

SUOMALAISTEN TALOUSOSAAMINEN

Panu Kalmi, Saara Vaahtoniemi, Anu Raijas, Mette Ranta, Olli-Pekka
Ruuskanen & Gökhan Buturak

Helsingin Pörssiklubi 3.6.2024

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

JOHDANTO

- Tutkimus julkaistu Kansantaloudellisessa Aikakauskirjassa 3/2023
 - Linkki tutkimukseen
<https://journal.fi/kak/article/view/135993>
- Tutkimuksessa kartoitetaan suomalaisten talousosaamisen tilaa
- Talousosaaminen jakautuu kolmeen osa-alueeseen
 - Taloudellinen tietämys, käyttäytyminen ja asenteet
- Uusi mittauskohde: Digitaalinen talousosaaminen
- Lisäksi mukana vakuutusosaamisen tutkimus

Kansantaloudellinen aikakauskirja – 119. vsk. – 3/2023

Suomalaisten talousosaaminen tarkastelussa

**Panu Kalmi, Saara Vaahtoniemi, Anu Raijas, Mette Ranta,
Olli-Pekka Ruuskanen ja Gökhan Buturak**

Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten talousosaamista hyödyntäen Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n piirissä olevan kansainvälisen talousopetusverkoston (International Network on Financial Education, INFE) kehittämää talousosaamisen mittaristoa. Tarkastelemme sekä talousosaamisen tasoa että sen jakautumista väestöryhmien välillä. Talousosaamisesta on olemassa erilaisia käsitteitä ja mittaustapoja. Keskustelemme artikkelin aluksi talousosaamisen erilaisista määritelmistä, mukaan lukien digitaalisen talousosaamisen käsitteestä. Syynä OECD/INFE:n metodologian käyttöön tässä artikkelissa on se, että näin pystytään tuottamaan vertailukelpoista aineistoa suomalaisten talousosaamisen tason arviointiin muihin maihin verrattuna. Tehty tutkimus toteuttaa osaltaan talousosaamisen kansallisen strategian tavoitteita.

JOHDANTO

- Suomen kysely toteutettiin alkuvuodesta 2023
 - Verkkokysely
 - 2000 vastaajaa, kansallisesti edustava otos
 - Kyselymme noudatti OECD:n talousopetuksen verkoston (INFE, International Network on Financial Education) ohjetta, jotta aineistoa voidaan hyödyntää myös kansainvälisessä vertailussa
- Talousosaamisen mittaaminen on osa kansallisen strategian toteutusta
 - Tulosten hyödyntäminen talousosaamisen vaikuttavuuden todentamisessa
 - Strategia on rakennettu OECD/INFE:n ohjeistuksen mukaan
 - Kyselyn toteuttaminen muutaman vuoden välein
 - Tavoitteena olla maailman paras talousosaamisessa vuoteen 2030 mennessä

TALOUSOSAAMISEN MITTAAMINEN

TALOUELLINEN TIETÄMYS

- Taloudellinen tietämys antaa eväät oman talouden hallintaan
 - Finanssituotteiden vertailu
 - Oman talouden kannalta järkevien taloudellisten päätösten tekeminen
 - Reagointi muuttuvissa olosuhteissa
- Mitataan seitsemällä kysymyksellä, joiden aiheina
 - Inflaatio
 - Inflaation määritelmä ja rahan aika-arvo
 - Pitkän aikavälin säästämisen hyödyt
 - Korot, korkoa korolle- ilmiön ymmärrys
 - Riski, tuotto ja hajauttaminen

TALOUDELLINEN TIETÄMYS

- Esimerkkikysymys
- Oletetaan, että laitat 1000€ säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit ostaa:
 - Enemmän kuin tänään
 - Yhtä paljon kuin tänään
 - Vähemmän kuin tänään
 - En osaa sanoa
 - En halua vastata

TALOUDELLINEN TIETÄMYS

- Esimerkkikysymys
- Oletetaan, että laitat 1000€ säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit ostaa:
 - Enemmän kuin tänään
 - Yhtä paljon kuin tänään
 - **Vähemmän kuin tänään**
 - En osaa sanoa
 - En halua vastata
- 64,5% vastaajista osasi vastata kysymykseen oikein
 - Nuorilla matalin tietämys inflaatioon liittyen

TALOUDELLINEN TIETÄMYS ERI VÄESTÖRYHMISSÄ

- Taloudellisen tietämyksen taso oli korkeinta työikäisten, 40-49-vuotiaiden ryhmässä
 - Matalinta se oli 18-29-vuotiaiden nuorten aikuisten joukossa
- Matalampaa naisilla kuin miehillä
- Taloudellinen tietämys oli sitä korkeampi, mitä korkeampi koulutustaso vastaajalla oli
- Yrittäjien taloudellinen tietämys on korkeampaa kuin palkansaajilla, eläkeläisillä tai työelämän ulkopuolella olevilla

TALOUDELLINEN KÄYTTÄYTYMINEN

- Taloudellisella käyttäytymisellä on sekä lyhyen että pitkän aikavälin seurauksia omalle taloudenhoidolle
 - Maksaako laskut ajallaan, vertaileeko hintoja
- Taloudellisen käyttäytymisen seuranta tärkeä osa talousosaamista
- Pelkkä taloustiedon omaaminen ei aina tarkoita, että käytännön toiminta vastaa tietotasoa
- Taloudellisen käyttäytymisen mittari muodostetaan väittämistä ja kysymyksistä koskien
 - Omien rahavirtojen seuranta
 - Säästämistä ja pitkän aikavälin taloudellista suunnittelua
 - Hankintojen suunnitelmallisuutta

TALOUDELLINEN KÄYTTÄYTYMINEN

- Mittarin muodostamiseksi arvioitiin lukuisia väittämiä, kuten
 - Teen harkittuja ostoksia (71% vastasi kyllä)
 - Teen suunnitelman tulojen ja menojen hallinnasta (64.5% vastasi kyllä)
 - Olen säästänyt rahaa säästö- tai käyttötilillä (56.6% vastasi kyllä)
 - Asetan taloudellisia tavoitteita (49.1% vastasi kyllä)
 - Pidän kirjaa kulutuksestani (45.2% vastasi kyllä)
 - Olen ostanut osakkeita (15.6% vastasi kyllä)
- Mittaria voi havainnollistaa akselilla huoleton-konservatiivinen
 - Ei niinkään anneta tulkintaa, millainen käyttäytyminen on ”hyvää” tai ”huonoa”

TALOUDELLINEN KÄYTTÄYTYMINEN VÄESTÖRYHMITÄIN

- Mittarin pistemäärä oli korkein 18-29-vuotiaiden nuorten aikuisten sekä 40-49 vuotiaiden joukossa
 - Alhaisin pistemäärä puolestaan 50-59-vuotiailla
 - Erot ryhmien välillä olivat kuitenkin melko pieniä
- Naisilla korkeampi pistemäärä kuin miehillä
- Mittarin pistemäärä nousee selkeästi koulutustason myötä
- Oli selvästi korkein yrittäjillä

TALOUELLISET ASENTEET

- Rahaa koskevat asenteet voivat vaikuttaa ihmisten päätöksiin ja käyttäytymiseen
- Kysely sisälsi väittämiä, joilla mitattiin asenteita koskien rahaa ja tulevaisuuden suunnittelua
- Mittarin muodostamisessa arvioitiin vastauksia seuraaviin väitteisiin:
 - Pitkällä aikavälillä mieluummin kulutan kuin säästän rahaa (50.5% eri mieltä)
 - Raha on kuluttamista varten (27.7% eri mieltä)
 - Elän hetkessä enkä huolehdi huomista (53.7% eri mieltä)
- Talousosaaviksi asenteiksi luokiteltiin vastaukset, jotka olivat näiden väittämien kanssa **eri mieltä**
- Korkea pistemäärä kuvaa konservatiivista suhtautumista rahankäyttöön, kun taas matala pistemäärä kuvaa huoletonta asennetta

TALOUDELLISET ASEENTEET VÄESTÖRYHMITÄIN

- Vanhimmissa, eli 70-vuotiailla tai sitä vanhemmissa vastaajilla oli selkeästi korkein pistemäärä
 - Vanhimmissa ihmisillä on siis konservatiivisemmat asenteet kuin nuorilla ja keski-ikäisillä
- Mittarin pistemäärä oli korkeampi naisilla kuin miehillä
- Yliopistotutkinnon suorittaneilla oli korkein pistemäärä
- Eläkeläisillä korkeampi pistemäärä kuin yrittäjillä, työssäkäyvillä tai työelämän ulkopuolella olevilla

DIGITAALINEN TALOUSOSAAMINEN

MITÄ DIGITAALINEN TALOUSOSAAMINEN ON?

- Talousosaamisen soveltamista digitaalisessa ympäristössä (esim. mobiili- ja verkkopankit, uudet maksamisen tavat, kryptovaluutat)
- Talousosaamisen digitaalisten työkalujen käytön hallinta
 - Turvallinen asiointi verkossa
 - Sääntelyn ja kuluttajan oikeuksien tunteminen
- Digitaalisilla työkaluilla voi sinänsä olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia taloudelliseen hyvinvointiin niiden käytöstä riippuen

MIKSI DIGITAALINEN TALOUSOSAAMINEN ON TÄRKEÄÄ?

- Suomi edelläkävijä pankkitoiminnan digitalisoinnissa
 - Siirrytty fyysisistä pankkikonttoreista verkkoasiointiin
- Entistä suurempi osa rahoitustransaktioista tapahtuu verkossa
 - Etuja kuten tehokkuus ja mukavuus
- Samalla verkossa tapahtuvat huijaukset ovat yleistyneet mm. sijoitushuijaukset, romanssihuijaukset, tunnusten antaminen toisten käyttöön
 - Kännykällä hankittujen pikaluottojen yleistyminen Suomessa 2000-luvun alkuvuosina
- Erityisen haavoittuvassa asemassa voivat olla nuoret, vanhat ja maahanmuuttajat

DIGITAALINEN TALOUSOSAAMINEN

- Sama jaottelu kuin yleisessä talousosaamisessa
 - Tietämys, käyttäytyminen, asenteet
- Muistuttaa yllättävän paljon talousosaamisen pisteitä kokonaisuudessaan

Väite	Oikeiden vastausten osuus (%)
Sopimus vaatii allekirjoituksen paperilla ollakseen pätevä. (epätosi)	60,3 %
Henkilökohtaisia tietojani, joita jaan julkisesti internetissä, voidaan käyttää minulle kohdistettujen mainosten lähteenä. (tosi)	76,8 %
Kryptovaluutat ovat käypä maksuväline siinä kuin setelit kuin kolikotkin (epätosi)	43,4 %
Oikeita vastauksia keskimäärin	1,78

DIGITAALINEN TALOUSOSAAMINEN

- Nuoret saavat alhaisimmat pisteet
- Korkeakoulutus nostaa pisteitä kautta linjan
- Miehillä korkeampi tietämys, mutta asenteissa ja käyttäytymisessä naisilla korkeammat pisteet, yhteispisteet lähes samat
- Yrittäjillä korkeammat pisteet kuin muilla
- Digitaalisen talousosaamisen asenteita mittaavat väittämät liittyivät
 - Turvalliseen asiointiin verkossa
 - Käyttöehtojen lukemiseen

Kysymys	Oikein vastanneiden osuus
Jaan salasanani ja pankkitilini käyttäjätunnukset ystäväilleni	92,4 %
Tarkistan, että rahoitustuotteen myyjä on säännelty kotimaassani	30,5 %
Jaan tietoa raha-asioistani julkisesti internetissä, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa	92,0 %
Vaihdan säännöllisesti salasanat nettisivuilla, joilla teen nettios- toksia tai seuraan henkilökoh- taista talouttani	28,8 %
Keskimääräiset pisteet	2,23

VAKUUTUSOSAAMINEN

VAKUUTUSTIETÄMYS

Väite	Oikein vastanneiden osuus (%)
Vakuutus on tulonsiirto tästä hetkestä tulevaisuuteen, jossa paikataan mahdollista tulonmenetystä vahingosta johtuen (tosi)	50,2 %
Vakuutusmaksu nousee, jos vakuutuksenottaja valitsee korkeamman omavastuun. (epätosi)	56,2 %
Pakollinen liikennevakuutus kattaa kolarissa molempien autojen vahingot. (epätosi)	59,8 %
Jos puhelimesi varastetaan, kotivakuutus korvaa tyypillisesti uuden puhelimen arvon. (epätosi)	46,4 %
Henkivakuutusta voidaan käyttää myös säästämistarkoituksiin. (tosi)	46,0 %
Henkivakuutus on hyödyllinen erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa vakuutetulla on lainaa ja lapsia. (tosi)	73,4 %
Vakuutustietämyksen pistemäärä (oikeita vastauksia keskimäärin)	3,31
Itsearvioitu vakuutusosaaminen skaalalla 1–7	4,80

VAKUUTUSTIETÄMYS

- Vakuutusosaaminen oli suhteellisen vahvaa
 - Keskimäärin vastattiin oikein kolmeen kysymykseen kuudesta (3.3/6)
 - Noin kymmenes osasi vastata oikein kaikkiin kysymyksiin
- Käsitys omasta vakuutusosaamisesta oli korkea (4.7/7)
 - Vahvempi kuin osoitettu tietämys
 - Kaksi kolmannelta oli sitä mieltä, että ymmärtävät vakuutusten kattavuuden sisällön ja vertailtavuuden
- Kyselyyn vastaajien ilmoittamat vakuutusten määrät olivat hyvin linjassa Finanssiala ry:n julkaiseman Vakuutustutkimuksen 2022 tietojen kanssa

VAKUUTUSOSAAMINEN VÄESTÖRYHMITÄIN

- Alhaisinta vakuutusosaamien oli nuorten 18-29-vuotiaiden joukossa
 - Korkeinta 60-69-vuotiailla
- Miehillä keskimäärin korkeampi vakuutusosaaminen kuin naisilla
- Koulutuserot näkyvät vakuutusosaamisessa
 - Korkeinta yliopistokoulutuksen saaneilla
- Yrittäjillä korkein vakuutusosaaminen
 - Alhaisin työttömillä

YHTEENVETO

- Suomalaisen talousosaaminen on kohtalaisella tasolla
 - Miesten tietämys on korkeampaa kuin naisten
 - Käyttäytymisen ja asenteiden osalta naiset saavat kuitenkin korkeampia pisteitä
 - Talousosaamisen yhteispisteet tämän vuoksi melko tasaiset
 - Koulutus säännönmukaisesti yhteydessä korkeampaan talousosaamiseen
- Nuorilla pienin taloustietämys ja usein myös heikommat tulokset muillakin osa-alueilla
 - Nuorilla osin muita korkeammat pisteet talouskäyttäytymisessä
 - Voi johtua nuorten aikuisten muita pienemmistä tuloista
- Taloudellisissa asenteissa vanhemmat ihmiset selvästi varovaisempia ja vähemmän impulsiivisia kuin nuoret

YHTEENVETO

- Yrittäjät saavat talouskäyttäytymisestä selvästi korkeammat pisteet kuin muut
 - Voi selittyä sillä, että yrittäjät ovat usein enemmän tekemisissä talousasioiden kanssa yritystoimintansa kautta
- Sekä digitaalinen talousosaaminen että vakuutusosaaminen heijastavat muuta talousosaamista

TOIMINTASUOSITUKSET

- Kouluissa talousosaamiseen on lisätty panoksia, tätä on hyvä jatkaa
- Aikuisväestön talousosaamisen kehittäminen ongelmana: esim. terveydenhuolto ja työpaikat voivat osallistua tähän
- Velkaongelmissa varhainen puuttuminen tärkeää, tätä on kehitetty
- Suomessa toimiva verkostoyhteistyö eri sektorien välillä (esim. Finanssiala, järjestöt, viranomaiset, akatemia): tältä pohjalta hyvä rakentaa

LISÄÄ TUTKIMUSTA AIHEESTA

- Talousosaamisen yhteys taloudelliseen haavoittuvuuteen Suomessa
- Linkki tutkimukseen:

<https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-financial-literacy-and-wellbeing/article/financial-literacy-and-its-determinants-and-consequences-new-survey-evidence-from-finland/629D6CA51846F9E76AF7FB2FBA08E0FD>

Journal of Financial Literacy and Wellbeing (2023), 1–35
doi:10.1017/flw.2023.14

ARTICLE

Financial literacy and its determinants and consequences: New survey evidence from Finland

Saara Vaahtoniemi¹ , Gökhan Buturak², Panu Kalmi² and Olli-Pekka Ruuskanen¹

¹Pellervo Economic Research PTT, Helsinki, Finland and ²University of Vaasa, Vaasa, Finland

Corresponding author: Saara Vaahtoniemi; Email: saara.vaahtoniemi@ptt.fi

(Received 3 June 2023; revised 13 September 2023; accepted 3 October 2023)

Abstract

We examine financial literacy in Finland and its connection with various financial outcomes using novel survey data collected in 2023. While the overall Finnish financial literacy level is about average among the OECD countries, there is significant heterogeneity within the population. Women have lower financial literacy than men. The young and the old have lower financial literacy than respondents in their prime working age, and entrepreneurs have higher financial literacy than other groups. Financial literacy is also correlated with higher educational levels. We further study the relationship between financial literacy and a number of economic outcome variables. We find financial literacy to be negatively related to coping with a major expense, facing an income shock, and with perceived over-indebtedness. However, we do not find a statistically significant relationship between financial literacy and retirement planning in Finland.

Keywords: financial literacy; financial fragility; over-indebtedness; retirement planning; Finland

JEL Codes: G51; G53

LISÄÄ TUTKIMUSTA AIHEESTA

- OECD/INFE:n talousosaamisen kansainvälinen vertailu
 - Linkki tutkimukseen:
<https://www.oecd.org/publications/oecd-infe-2023-international-survey-of-adult-financial-literacy-56003a32-en.htm>

KIITOS